

UDK 339.9(73:510)
Bibliid 0543-3657, 71 (2020)
God. LXXI, br. 1178, str. 5-17
izvorni naučni rad
Primljen: 30.1.2020.

Jovana ĐUROVIĆ¹

Odnos između SAD i NR Kine od Obaminog azijskog pivota do Trampove protekcionističke politike²

SAŽETAK

U radu se daje deskripcija odnosa između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine kroz perspektivu Obamine politike azijskog pivota i Trampove protekcionističke politike i ekonomskog pritiska. Zajednički imenitelj ovih različitih politika je pokušaj „obuzdavanja“ Kine u međunarodnim odnosima, kako u ekonomskom tako i u širem geopolitičkom smislu. Takav odnos SAD prema NR Kini je rezultat procene da je Kina jedan od glavnih dobitnika globalnih pomeranja, do kojih je došlo usled procesa multipolarizacije sveta i prateće pojave postepenog uspona drugih država, što joj je omogućilo da postane najbrže rastuća ekonomija na svetu i da ugrozi premoć Amerike.³

Cljučne reči: azijski pivot, SAD, NR Kina, Azijsko-pacifički region, trgovinski rat.

Azijski pivot

Azijski pivot je bio jedna od centralnih inicijativa spoljne politike Obamine administracije. Najjednostavnije rečeno, pivot se odnosi na

¹ Jovana Đurović, master politikolog, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, jovanadjurovic93@gmail.com

² Stavovi izneti u radu ne predstavljaju zvanične stavove Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije već lične stavove autora.

³ Bobo Lo, *Russia and the New World Disorder*, Chatham House, London, 2015, p. 18.

Tezu po usponu ostalih država, tzv. *the rise of the rest and the shift of global power to the East* prvo je formulisao Farid Zakaria 2008. godine, istakavši da njegova teza ne označava pad Amerike, već uspon drugih država – Kine, Rusije, Indije, Brazila i drugih zemalja.

strateško rebalansiranje američkih interesa iz Evrope i Bliskog istoka prema Aziji, kroz povećanje američkog prisustva u ovom regionu. Strategija pivota je razvijana na premisama o „kineskoj vojnoj modernizaciji i diplomatskoj asertivnosti“.⁴ Sveukupno posmatrano, cilj azijskog pivota ogledao se u nastojanju SAD da, u skladu sa postojećom globalnom geopolitičkom konkurencijom, obuzda dalje širenje NR Kine u Azijsko-pacifičkom regionu.

Obamina administracija je prva američka administracija koja je u tolikoj meri naglašavala značaj Azijsko-pacifičkog regiona, uz osvrt na brojne globalne trendove koji ukazuju na rastući značaj ovog regiona. Ubrzan rast i ekonomski dinamizam Azijsko-pacifičkog regiona doprineli su povećanju regionalne i strateške težine zemalja regiona, što je rezultiralo većim fokusom Amerike.⁵ Ovaj region sa sobom neizostavno nosi i određene izazove za svetsku politiku kao što je pitanje jačanja vojnih kapaciteta, odnosno tzv. vojno gomilanje, proliferacija oružja za masovno uništenje, prirodne katastrofe, efekat staklene bašte. Jasno je da će u 21. veku strateški i ekonomski centar gravitacije biti Azijsko-pacifički region i da će najvažniji zadaci Amerike u narednim decenijama biti u vezi sa povećanim investicijama – diplomatskim, ekonomskim i strateškim u ovaj region.

Azijski pivot, kao spoljnopolitička orijentacija, zvanično je lansiran 17. novembra 2011. godine u Obaminom govoru pred australijskim parlamentom: „Amerika će imati značajniju i dugotrajniju ulogu u oblikovanju ovog regiona i njegove budućnosti“.⁶ Temelji pivota bili su postavljeni još 2009. godine, kada je Hilari Klinton preuzela Stejt Department i za svoje prvo zvanično putovanje u svojstvu državnog sekretara izabrala Aziju, što nije bila praksa još od 1961. godine kada je Din Rask posetio Tajland. Putovanje Klintonove je uključilo Japan, Južnu Koreju, Kinu i Indoneziju. Ona je u svom četvorogodišnjem mandatu 62 puta posetila 26 azijskih zemalja, što je u poređenju sa njenim prethodnicima i naslednicima, Kondolizom Rajs i Džonom Kerijem, rekord.⁷

Četiri razvoja događaja, koja su se vremenski preklapila, predstavljali su osnovu za sprovođenje strategije rebalansiranja. Najpre, privođenje kraju američkih vojnih operacija u Iraku i Avganistanu; zatim rastući ekonomski značaj Azijsko-pacifičkog regiona, naročito Kine, za ekonomsku budućnost Amerike; kineski rastući vojni kapaciteti i samouverenost u zahtevima

⁴ Wei Ling, „Rebalancing od De-Balancing: U.S. Pivot and East Asian Order“, *American Foreign Policy Interests*, vol. 35, no. 3, p. 152.

⁵ Phillip C. Saunders, *The Rebalance to Asia: U.S.–China Relations and Regional Security*, Strategic Forum, National Defense University, Internet, 15/10/2019.

⁶ Catherine Putz and Shannon Tiezzi, *Did Hillary Clinton's Pivot to Asia Work?*, *The Diplomat*, Internet, <https://thediplomat.com/2016/04/did-hillary-clintons-pivot-to-asia-work/>, 18/10/2019.

⁷ Ibid.

povodom pomorskih teritorijalnih sporova u ovom regionu, i na kraju smanjenje budžeta koje je stvorilo utisak da Amerika smanjuje svoje obaveze. Azijski pivot je trebalo da promeni tu sliku i ponovo uveri američke saveznike u odlučnost dugotrajnog prisustva u Azijsko-pacifičkom regionu.⁸

U prvim govorima o novom spoljnopoličkom usmerenju naglasak je bio na tri elementa: „održavanje i jačanje bilateralnih veza sa saveznicima i partnerima; izgradnja nove ere saradnje sa rastućim azijskim silama; stvaranje multilateralnih struktura u Azijsko-pacifičkom regionu koje će olakšavati regionalnu i globalnu saradnju“.⁹ Poseban fokus stavljen je na uključenost pet američkih ugovornih saveznika – Japana, Australije, Filipina, Tajlanda i Južne Koreje. Ove zemlje su tačke oslonca američke strategije jer one garantuju regionalni mir i bezbednost u Azijsko-pacifičkom regionu već više od pola veka.¹⁰ Ovo je zamišljeno kao tzv. *win-win process* – za Vašington poboljšanje veza sa tržištima kao što su Tokio i Seul, i sa onim koja imaju veliki potencijal kao što su Džakarta i Manila, a za ove zemlje američko prisustvo stoji kao protivteža rastućoj kineskoj moći.¹¹ Ovakvo tumačenje ukazuje da se u azijskom pivotu u stvari radi o Kini, koja je u svom okruženju postala dominantna u svakom smislu, a Amerika je viđena kao jedina država koja je dovoljno jaka da kontroliše rast Kine.

Iz perspektive Amerike, rebalansiranje je percipirano kao alternativa politici neodgovaranja na kinesko samopouzdanje. Ako bi Amerika ostala pasivna, kineski nacionalisti bi postali ohrabreni i vršili bi pritisak na kinesku vladu da upotrebi vojnu moć da reši teritorijalne sporove sa susedima.¹² U primeni ove strategije, najosetljivija tačka i najveći izazov bila je potreba da se pronade takav pristup koji će američke partnere i saveznike u Azijsko-pacifičkom regionu uveriti u snagu i spremnost Amerike da im dugoročno „čuva leđa“ u ovom regionu, a istovremeno neće uznemiriti kineske lidere do tačke kada bi se oni odrekli saradnje sa Vašingtonom i okrenuli konfrontacijskom pristupu.

⁸ Josua A. Parker, David A. Anderson, “The Reality of the So-Called Pivot to Asia”, *InterAgency Journal*, vol. 7, no. 1, p. 5.

⁹ Phillip C. Saunders, *The Rebalance to Asia: U.S.–China Relations and Regional Security*, op. cit., str. 3.

¹⁰ Clinton, Hilary, *America’s Pacific Century*, U.S. Department of State, Internet, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>, 17/10/2019.

¹¹ Ibid.

¹² Bates Gill, *Pivotal Days: US-Asia-Pacific Alliances in the Early Stages of the Trump Administration*, Chatham House, Internet, <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2017-06-23-pivotal-days-us-asia-pacific.pdf>, str. 12, 17/10/2019.

Strategija rebalansiranja je, uslovno rečeno, naljutila Kinu koja je pivot u velikoj meri videla kao američku vojnu strategiju kontejnmenta, odnosno obuzdavanja i odgovorila je ubrzavanjem vojne ekspanzije i modernizacijom vojske.¹³ Kineski zvaničnici su izražavali žaljenje zbog „odsustva strateškog poverenja između Vašingtona i Pekinga, pozivali na veće poštovanje kineskih ključnih interesa, naglašavali negativne posledice rebalansiranja po azijsku bezbednost, naročito jer se ovom strategijom ohrabruju američki saveznici i partneri u Azijsko-pacifičkom regionu da dovode u pitanje kineske pomorske teritorijalne pozicije i na kraju pozvali na udvostručenje napora da se stabilizuju kinesko-američki odnosi i da se uloži dodatan napor da se izgradi novi tip odnosa između velikih sila“.¹⁴

U kineskim akademskim krugovima postoji viđenje po kojem osnaživanje američkih savezništava i proširivanje bezbednosnih partnerstava u ovom regionu oslikava „strategiju okruživanja i obuzdavanja“ Kine.¹⁵ Među ovim teoretičarima govori se o teoriji odgovornosti Kine kao o „zapadnoj zaveri da se Kina optuži za globalne ekonomske probleme i da se prisili da na sebe preuzme međunarodne obaveze preko svojih kapaciteta i mogućnosti“.¹⁶

Trampova verzija pivota

Kad god se promeni američki predsednik, naročito ako dolazi iz druge partije neizbežne su velike promene na planu spoljne i bezbednosne politike. Od Trampovog izbora za predsednika neizvesnost i nagle promene kursa postale su akutne. Odmah nakon inauguracije Tramp je doveo u pitanje savezničke odnose sa Japanom, Južnom Korejom i Australijom, bez naznaka koji pristup Azijsko-pacifičkom regionu bi nova administracija mogla da zauzme. U slučaju Japana i Južne Koreje Tramp je još u kampanji zauzeo stav da bi ove zemlje trebalo više da plaćaju za američku zaštitu, ili da razmotre razvijanje sopstvenog nuklearnog arsenala umesto sadašnjih američkih bezbednosnih garancija.

Amerika i Kina imaju nekoliko pitanja koja predstavljaju kamen spoticanja u bilateralnim odnosima, a na vrhu agende se nalazi „trgovinski rat“ između ove dve zemlje. Odluka Trampove administracije o uvođenju carina na čelik (25%) i aluminijum (10%) u martu 2018. godine, nakon

¹³ Josua A. Parker, David A. Anderson, *The Reality of the So-Called Pivot to Asia*, op. cit., str. 11.

¹⁴ Phillip C. Saunders, *The Rebalance to Asia: U.S.- China Relations and Regional Security*, op. cit., str. 10.

¹⁵ Ibid., str. 25.

¹⁶ Ibid., str. 25.

sprovedenog istraživanja o „efektima uvoza čelika i aluminijuma na nacionalnu bezbednost SAD“, označila je početak trgovinskog rata između Amerike i Kine.¹⁷ Takav potez Tramp je najavljivao još u predizbornoj kampanji, kao jedini način da se sankcioniše nepoštena trgovinska praksa Kine, koju Tramp vidi kao uzrok trgovinskog deficita.¹⁸ Od tada, usledilo je naizmenično uvođenje tranši carina na kinesku i američku robu, najčešće u vidu recipročnih mera. Na meti američkih carina prvo su se našli poljoprivredni proizvodi, dok je Kina najpre uvela carine na soju, meso, viski i automobile iz Amerike. Obe zemlje su iz meseca u mesec proširivale opseg carina, a da Tramp nije odustao od ideje da uvede novu tranšu carina krajem 2019. godine, skoro ceo kineski izvoz bi bio pokriven carinama.¹⁹ Američke carine nisu zaobišle ni proizvode koje je Kina počela da razvija u okviru programa „Proizvedeno u Kini – 2025“. Zapravo, ne bi bilo pogrešno reći da je jedan od ciljeva uvođenja carina sputavanje kineske dominacije u sektoru visokih tehnologija (vazduhoplovna industrija, robotika, industrijska oprema, novi materijali i automobilska industrija).²⁰ Inicijative Kine u ovoj sferi izazivaju podozrenje ne samo Amerike već i drugih zapadnih zemalja, zbog čega će sprečavanje transfera tehnologija ostati među prioritarnim pitanjima politike Zapada prema Kini.

Iako Tramp najglasnije govori protiv kineske prakse mešanja države u ekonomske aktivnosti, podaci govore da Amerika još od 1975. godine beleži kontinuirani trgovinski deficit, kako u celosti tako i sa većinom trgovinskih partnera.²¹ Trampova ideja je da povećanjem obima izvoza smanji trgovinski deficit, ali ukoliko povećanje obima izvoza nije praćeno smanjivanjem javne potrošnje, ni trgovinski deficit se neće nužno smanjiti. Jedini siguran način da se smanji trgovinski deficit je da ekonomija raste brže od istovremene

¹⁷ Ana Jović-Lazić, „Kontroverze politike SAD prema Kini u Trampovoj eri“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2019, str. 151.

¹⁸ Prema zvaničnim podacima SAD trgovinski deficit je u 2019. godini iznosio 320.823 milijarde USD (ostvareni izvoz u Kinu 97.751 mlrd. a uvoz iz Kine 418.575 mlrd.USD). U 2018. godini trgovinski deficit je bio 419.527 milijardi USD. *Trade in Goods with China*, United States Census Bureau, Internet, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>, 23/1/2020.

¹⁹ Weijian Shan, „The Unwinnable Trade War“, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 6, November/December 2019, p. 99.

²⁰ Program *Made in China 2025* je lansiran kako bi omogućio kinesku dominaciju u sektoru visokih tehnologija, koja će postati pokretač ekonomskog rasta. James McBride, Andrew Chatzky, *Is 'Made in China 2025' a Threat to Global Trade*, Council on Foreign Relations, Internet, <https://www.cfr.org/background/made-china-2025-threat-global-trade>, 23/1/2020.

²¹ Weijian Shan, „The Unwinnable Trade War“, op. cit., p. 104.

domaće potrošnje, što se može postići samo podsticanjem inovacija i povećanjem produktivnosti.²² A mehanizam koji je Amerika odabrala, oličen u trgovinskom ratu, proizvodi suprotne efekte – uništava ekonomiju, ometa ekonomski rast i sprečava inovacije.

Trgovinski rat ne bi trebalo posmatrati izolovano od događaja na međunarodnom planu. U tom smislu je važan 19. Kongres KP Kine (održan u oktobru 2017. godine) na kome je proklamovana „istorijska misao o novoj eri socijalizma sa kineskim karakteristikama“, koja predstavlja vesnik jačanja pozicije NR Kine u međunarodnim odnosima, što dalje vodi preispitivanju dominantne zapadne uloge u trenutnoj konstelaciji snaga na međunarodnom planu.²³ Samo dva meseca nakon održavanja Kongresa KP Kine, dodatne turbulencije u bilateralnim odnosima izazvalo je objavljivanje američke Nacionalne strategije bezbednosti u kojoj je pored Ruske Federacije i Kina svrstana u „revizionističke sile koje žele da oblikuju svet suprotstavljen američkim vrednostima i interesima“ zajedno sa „otpadničkim državama“ (Severnom Korejom i Iranom).²⁴ Ideja vodilja kineske spoljne politike je stabilnost regiona, kako bi Kina mogla nesmetano da ostvaruje svoje ekonomske i sa njima povezane druge interese. Takođe, Kina nastoji da sebe predstavi kao lidera u borbi za nastavak globalizacije i očuvanje slobodnog tržišta po modelu „u kojem ekonomska globalizacija ne podriiva suverenitet“, čime ona ujedno štiti svoju poziciju vodećeg svetskog izvoznika.²⁵ Proces ekonomske globalizacije je „vremenom stvorio nove globalne dobitnike i gubitnike“, pri čemu je upravo NR Kina kroz povećanje izvoza, kao prateće pojave ekonomske globalizacije, postala njen najveći dobitnik.²⁶

Kada je reč o ekonomskim posledicama ovog „trgovinskog rata“ podaci pokazuju da Vašington godišnje gubi 500 milijardi dolara.²⁷ Prema

²² Ibid.

²³ Uroš Mitrović, *Početak Sijeve ere*, Vreme, Internet, <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1540683>, 24/12/20019.

²⁴ Vladimir Trapara, „Viđenje pretnji u strateškim dokumentima Trampove administracije“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2019, str. 57.

²⁵ Miloradović, Ivana, *19. Kongres Komunističke partije Kine: i posle Sija – Si*, Ekspres, Internet, <https://www.ekspres.net/svet/19-kongres-komunisticke-partije-kine-i-posle-sija-si>, 24/12/2019.

²⁶ Ana Jović-Lazić, „Kontroverze politike SAD prema Kini u Trampovoj eri“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, op. cit., str. 136.

²⁷ *Tramp se ponovo žali na Kinu: Amerika godišnje gubi 500 milijardi dolara*, Politika, Internet, <http://www.politika.rs/scc/clanak/428835/Tramp-se-ponovo-zali-na-Kinu-AMERIKA-GODISNJE-GUBI-500-MILIJARDI-DOLARA,07/05/2019>.

procenama ekonomista postoji još jedan gubitak, koji se naziva „čist gubitak“ (*deadweight loss*), a koji se odnosi na razliku između cene kineske robe pre uvođenja carina i cene supstituta iz trećih zemalja (čiji proizvodi su obično bili skuplji od kineskih proizvoda, ali su nakon uvođenja tarifa postali jeftiniji).²⁸ Iako je kineski rast usporio, tarife su više pogodile američke potrošače. Istraživanja pokazuju da su posledice kineskih carina najviše osetili farmeri iz Ajove, tzv. „sving države“ koja je bila ključna za Trampovu pobedu 2016. godine. Imajući u vidu činjenicu da Ameriku očekuju predsednički izbori u novembru 2020. godine, gubljenje poverenja u jednoj od ključnih saveznih država na duži rok se ne isplati.²⁹ Pored toga, Americi preti rizik od recesije jer je ekonomija ugrožena a problem deficita nije rešen, o čemu svedoče podaci da je ovogodišnji deficit, iako smanjen za oko 98 hiljada milijardi u odnosu na deficit iz 2018. godine, i dalje na nivou deficita od 2012. do 2017. godine.³⁰ S druge strane, ekonomska ranjivost Kine se ogleda u činjenici da izvoz čini 20% kineskog BDP-a, dok u Americi izvoz čini 12% BDP-a. Međutim, kineska ekonomija pokazuje izuzetnu elastičnost i nije beležila recesiju u poslednjih 40 godina, a procene su da je neće ni biti u bliskoj budućnosti jer u Kini privatna potrošnja čini 39% BDP uz tendenciju daljeg rasta.³¹

Uprkos carinama kineski izvoz u SAD se nije smanjio u meri u kojoj je Trampova administracija to očekivala, iz dva osnovna razloga: najpre – jer nema adekvatnih supstituta za većinu proizvoda koje Amerika uvozi iz Kine, tako da se za američke potrošače carine manifestuju kroz povećanje cena proizvoda, i drugo – zato što je većina američkih kompanija zavisna od lanca snabdevanja koji se nalazi u Kini, te im se ne isplati da napuštaju Kinu.³²

²⁸ Procene su da on iznosi oko 620 USD po domaćinstvu, što je oko 80 milijardi USD na godišnjem nivou. Dostupno u Weijian Shan, “The Unwinnable Trade War”, op. cit., p. 102.

²⁹ *Chinese retaliatory tariffs aim to hit Trum in his electoral base*, The Guardian, Internet, <https://www.theguardian.com/business/2018/jun/24/tariffs-trump-china-red-states-retaliation>, 15/10/2019.

³⁰ Deficit je u 2019. iznosio 320.823 milijarde USD; 2018. god. 419.527 milijarde; 2017. god. 375.422 mlrd.; 2016. god. 346.825 mlrd.; 2015. god. 367.328 mlrd.; 2014. god. 344.817 mlrd.; 2013. god. 318.683 mlrd.; 2012. god. 315.102 milijarde USD. *Trade in Goods with China*, United States Census Bureau, Internet, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>, 23/1/2020.

³¹ Privatna potrošnja ima potencijal da postane motor ekonomskog razvoja zahvaljujući poboljšanjima koja je kineska vlada postigla u sferi socijalne sigurnosti i zaštite, tako da štednja ostaje za privatnu potrošnju.

Weijian Shane, “The Unwinnable Trade War”, op. cit., p. 106.

³² Tako je npr. Apple pokušao da proizvodnju Mac Pro računara prenese iz Kine u Teksas, ali je ubrzo odustao.

Weijian Shan, “The Unwinnable Trade War”, op. cit., p. 101.

Istraživanje koje je sprovedla Američka privredna komora u Singapuru pokazalo je da oko 60% američkih kompanija planira da ostane u Kini, dok manje od 6% ima u planu da se vrati u SAD.³³ Istraživanja takođe pokazuju da, za razliku od američkih potrošača koji plaćaju skuplje cene kineskih proizvoda, kineski potrošači ne plaćaju skuplje proizvode iz američkog uvoza jer je Kina povećala carine (sa 8 na 21,8%) samo na one američke proizvode koji se mogu zameniti uvoznim proizvodima iz nekih drugih zemalja, na čiji uvoz je smanjila carine (sa 8 na 6,7%) kako bi za kineske potrošače cene ostale iste.³⁴ Iz svega ovog nameće se zaključak da Peking ima mnogo bolji mehanizam minimizovanja neposredne štete po svoje potrošače i ekonomiju nego Vašington.

Na Samitu G20 u Japanu, u junu 2019. godine, dva lidera su objavila da je „dostignut detant u trgovinskom ratu“.³⁵ To se, pre svega, ogledalo u uvođenju moratorijuma na nove carine na kinesku robu, što je bio korak koji je pozdravljen kao „primirje“. Sledeći korak je bilo nedavno potpisivanje prvog dela trgovinskog sporazuma koji bi, kroz obavezu Kine da u naredne dve godine kupi američke poljoprivredne proizvode u vrednosti od 200 milijardi dolara, trebalo da doprinese smirivanju tenzija i poveća izgleda za okončanje trgovinskog rata.³⁶ Sporazum, međutim, ne sadrži odredbe koje ograničavaju državne subvencije, tako da nekorektna trgovinska praksa Kine, koju Tramp smatra uzrokom trgovinskog deficita, i dalje ostaje problem koji može opet dovesti do eskalacije situacije.

Drugi važan aspekt američko-kineskih odnosa, vredan kratkog pomena u ovom delu rada, predstavljaju teritorijalni sporovi u Južnom kineskom moru (JKM), koji su predstavljali svojevrstan instrument pritiska na Kinu i u vreme Obamine politike azijskog pivota. To se ogledalo kroz američku podršku Filipinima u sporu sa Kinom koja je materijalizovana potpisivanjem Unapređenog sporazuma u oblasti odbrane (*Enhanced Defense Cooperation Agreement*), koji predviđa pojačano američko vojno prisustvo na filipinskoj teritoriji (u periodu od 2014. do 2024. godine).³⁷ Aktualnosti u vezi sa JKM

³³ Weijian Shan, „The Unwinnable Trade War“, op. cit., p. 102.

³⁴ Primer za to je uvoz jastoga iz SAD, na koji su uvedene carine od 25%, pri čemu su istovremeno smanjene carine na uvoz jastoga iz Kanade za 3%, i kao rezultat toga kanadski izvoz jastoga u Kinu se udvostručio, a kinski potrošači su čak i manje plaćali istu vrstu jastoga. Dostupno u Weijian Shan, „The Unwinnable Trade War“, op. cit., p. 104.

³⁵ Kurt M. Campbell, Jake Sullivan, „Competition Without Catastrophe: How America Can Both Challenge and Coexist with China“, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 5, September/October 2019, pp. 96-112.

³⁶ *SAD i Kina potpisale trgovinski sporazum*, Politika, Internet, <http://www.politika.rs/sr/clanak/445898/SAD-i-Kina-potpisali-trgovinski-sporazum,21/1/2020>.

³⁷ Bates Gill, *Pivotal Days: US-Asia-Pacific Alliances in the Early Stages of the Trump Administration*, op. cit., str. 18.

koje sprovodi Trampova administracija potvrđuju pretpostavku da i sadašnja američka administracija ima svoju verziju „pivota“ prema Kini. U pomenutoj Strategiji nacionalne bezbednosti, koju je donela Trampova administracija, ističe se da „jačanje kineskog vojnog prisustva u Južnom kineskom moru ometa slobodnu trgovinu, ugrožava suverenitet drugih i podriva regionalnu stabilnost“, što je na liniji stavova Obamine administracije, o kojima je bilo reči u prvom delu rada.³⁸ U prilog tome da su i „ekonomske aktivnosti Kine u inostranstvu viđene kao bezbednosna pretnja za SAD“ svedoče i procene po kojima je povlačenje SAD iz Sporazuma o nuklearnim snagama srednjeg dometa (*Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty – INF*), koji su 1987. godine potpisali Gorbačov i Regan, motivisano potrebom ograničavanja aktivnosti Kine u JKM.³⁹ Iako je Tramp zvanično optužio Rusiju da se nije pridržavala Sporazuma, legitimna je teza po kojoj je osnovni problem za američku administraciju to što Kina nije potpisnica Sporazuma pa je nastavila da razvija, razmešta i lansira rakete srednjeg dometa, čije mete lako mogu postati američke vojne baze u ovom regionu. Trampovu zabrinutost izaziva činjenica da Kina ne samo što poseduje drugu po veličini ekonomiju u svetu nego i ulaže veliki napor u modernizaciju vojske, o čemu svedoči procena stokholmskog Instituta za istraživanja mira da će do 2035. godine Kina preteći SAD, kada je reč o izdacima za odbranu.⁴⁰ U vreme kada su SAD i Rusija potpisale pomenuti Sporazum kineski kapaciteti u vojnoj i nuklearnoj sferi nisu zahtevali ograničenja putem sporazuma. Međutim, Kina je u toku tri decenije, koliko je proteklo od potpisivanja pomenutog Sporazuma do danas, uložila znatna sredstva u modernizaciju vojske i naoružanje, pri čemu je akcenat upravo na vrstama raketa koje *INF* zabranjuje. Tri najznačajnija aspekta kineske vojne modernizacije su: razvoj ratne mornarice; rast kapaciteta balističkih i krstarećih raketa kratkog i srednjeg dometa i tehnološki napredak Narodnooslobodilačke armije Kine.⁴¹ S tim u vezi, nisu neopravdana mišljenja po kojima je Trampov cilj posle izlaska SAD iz Sporazuma

³⁸ Vladimir Trapara, „Viđenje pretnji u strateškim dokumentima Trampove administracije“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, op. cit., str. 58.

³⁹ Ibid.

Sporazum zabranjuje proizvodnju, razmeštanje, gomilanje nuklearnih i konvencionalnih, balističkih i krstarećih raketa koje seansiraju sa kopna i koje imaju domet od 500 do 5500 km. Pored Kine, rakete srednjeg dometa razvijaju i Iran i Severna Koreja, države koje Amerika takođe svrstava u kategoriju „neprijateljskih zemalja“ u svojoj Strategiji nacionalne bezbednosti iz 2017. godine. Jelena Stevanović, *SAD nišane Rusiju, a gađaju Kinu*, Politika, Internet, www.politika.rs/sr/clanak/414066/SAD-nisane-Rusiju-a-gadaju-Kinu, 31/10/2019.

⁴⁰ Josua A. Parker, David A. Anderson, *The Reality of the So-Called Pivot to Asia*, op. cit., p. 8.

⁴¹ Ibid.

gomilanje ovog tipa oružja u Azijsko-pacifičkom regionu (na osnovu sporazuma i strateških partnerstava sa Japanom, Južnom Korejom, Australijom), odnosno u kineskom „dvorištu“.

Zaključak

SAD vrše pritisak na Kinu na dva fronta istovremeno – kroz „trgovinski rat“ i kroz podršku saveznicima u vezi sa pozicijama u Azijsko-pacifičkom regionu (Korejsko poluostrvo, Južno kinesko more, Istočno kinesko more, Tajvan). Time se potvrđuje teza da su aktivnosti Amerike, od azijskog pivota preko „trgovinskog rata“ do namere Amerike da ponovo proizvodi i gomila rakete srednjeg dometa u „kineskom dvorištu“ usmerene na obuzdavanje Kine, jer je to najbolja strategija odbrane američkih interesa u 21. veku.⁴²

Obeležje današnjeg sveta je multipolarizam, a ne bipolarizam, tako da veći konflikt između SAD i Kine, kao dve najveće sile, ne bi vodio vraćanju bipolarnog sveta. Takav konflikt bi eventualno stvorio „svet regionalnih hegemonija“ ali nikako bipolarni svet, kao što je to bilo u vreme Hladnog rata.⁴³ Drugo obeležje današnjeg multipolarnog sveta je ekonomska međuzavisnost, zbog čega bi bilo kakva potencijalna američka strategija prema Kini trebalo da bude i strategija, uslovno rečeno „ekonomskog kontejnmenta“.⁴⁴ S tim u vezi, modaliteti saradnje sa azijskim partnerima bi trebalo da budu takvi da pored bezbednosne uključuju i ekonomsku dimenziju, budući da je povlačenje Amerike iz Transpacifičkog partnerstva

⁴² Michael Mandelbaum, „The New Containment: Handling Russia, China and Iran“, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 6, November/December 2019, pp. 99-108.

⁴³ Autori koji zastupaju tezu da smo svedoci novog Hladnog rata pominju da je Americi potrebna inovirana verzija Kenanove strategije kontejnmenta tj. obuzdavanja, o čemu svedoči i inicijativa Kenanove naslednice u Stejt Departmentu, Kiron Skinner, da se sastavi novi „X“ document. U Gehrke, Joel, *State Department preparing for clash of civilizations with China*, Washington Examiner, Internet, <https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/state-department-preparing-for-clash-of-civilizations-with-china>, 10/1/2020.

Važno je napomenuti da, iako u ponašanju Sovjetskog Saveza i Kine možemo identifikovati korpus zajedničkih imenitelja, isto tako postoje i važne razlike, oličene u izvorima sovjetskog i kineskog ponašanja. U Odd Arne Wested, „The Sources of Chinese Conduct: Are Washington and Beijing Fighting a New Cold War“, op. cit., pp. 86-95.

⁴⁴ Dok prema Sovjetskom Savezu nije trebalo primenjivati strategiju, jer su „Sovjeti sami sebe obuzdali odbijajući da budu deo svetskih ekonomskih tokova“, sa Kinom je drugačije, zbog čega se govori o potrebi da Amerika, slično Maršalovom planu, treba da lansira inicijativu koja bi „obuzdala“ kineske planove u Aziji. Dostupno u: Odd Arne Wested, „The Sources of Chinese Conduct: Are Washington and Beijing Fighting a New Cold War“, op. cit., p. 92.

(TPP), koje je urušilo noseći stub ekonomskog elementa Obaminog azijskog pivota, Kini omogućilo da Ameriku predstavi kao nepouzdanog partnera azijskih zemalja.⁴⁵

Iako je sudbina trgovinskog rata i dalje neizvesna, nesumnjivo je da se Miršajmerova „politika velikih sila“ vraća na velika vrata i da se SAD suočavaju sa „potencijlnim ravnopravnim takmacem koji će pokušati da postane regionalni hegemon u Aziji“.⁴⁶ Dodatno, s obzirom na značaj JKM u ekonomskom i geostrateškom smislu, kao i stratešku umešanost SAD u pitanja JKM koja je motivisana željom za ograničavanjem širenja kineskog uticaja u regionu, opravdanim se čine spekulacije da bi trgovinski rat između Kine i Amerike u budućnosti mogao evoluirati u sukob u JKM. Bez obzira na to što SAD i Kina predstavljaju strateške suparnike na dugi rok, interes međunarodne zajednice je da se uspostavi odnos saradnje, bar kada je reč o „rešavanju zajedničkih problema na globalnom nivou“.⁴⁷

Bibliografija

Campbell, M., Kurt and Sullivan, Jake, “Competition Without Catastrophe: How America Can Both Challenge and Coexist With China”, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 5, September/October 2019, pp. 96-112.

Clinton, Hilary, *America's Pacific Century*, U.S Department of State, Internet, <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>, 17/10/2019.

Chinese retaliatory tariffs aim to hit Trum in his electoral base, The Guardian, Internet, <https://www.theguardian.com/business/2018/jun/24/tariffs-trump-china-red-states-retaliation>, 15/10/2019.

Gill, Bates, *Pivotal Days: US-Asia-Pacific Alliances in the Early Stages of the Trump Administration*, Chatam House, Internet, <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2017-06-23-pivotal-days-us-asia-pacific.pdf>, 17/10/2019.

⁴⁵ Fareed Zakaria, “Why America Shouldn't Panic About Its Latest Challenger”, *Foreign Affairs*, vol. 99, no. 1, p. 56.

⁴⁶ Džon Miršajmer u dopunjenom 10. poglavlju (Može li uspon Kine da bude miroljubiv?) novog izdanja njegove knjige „Tragedija politike velikih sila“ ističe da se od 1989. godine do danas govorilo o „politici velike sile“, a da će uspon Kine izmeniti arhitekturu međunarodnog sistema tako da će se opet govoriti o „politici velikih sila“. Detaljnije u Džon Miršajmer, *Tragedija politike velikih sila*, Čigoja štampa, Beograd, 2017.

⁴⁷ Ana Jović-Lazić, „Kontroverze politike SAD prema Kini u Trampovoj eri“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, op. cit., str. 138.

- Gehrke, Joel, *State Department preparing for clash of civilizations with China*, Washington Examiner, Internet, <https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/state-department-preparing-for-clash-of-civilizations-with-china>, 10/1/2020.
- Jović-Lazić, Ana, „Kontroverze politike SAD prema Kini u Trampovoj eri“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2019, str. 132-166.
- Lo, Bobo, *Russia and the New World Disorder*, Chatham House, London, 2015.
- Ling, Wei, “Rebalancing or De-Balancing: U.S. Pivot and East Asian Order”, *American Foreign Policy Interests*, vol.35, no. 3, pp. 148-154.
- Miršajmer, Džon, *Tragedija politike velikih sila*, Čigoja štampa, Beograd, 2017.
- Mandelbaum, Michael, “The New Containment: Handling Russia, China and Iran”, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 2, March/April 2019, pp. 123-131.
- McBride, James and Chatzky, Andrew, *Is ‘Made in China 2025’ a Threat to Global Trade*, Council on Foreign Relations, Internet, <https://www.cfr.org/backgroundunder/made-china-2025-threat-global-trade>, 23/1/2020.
- Mitrović, Uroš, *Početak Sijeve ere*, Vreme, Internet, <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=1540683>, 24/12/2019.
- Miloradović, Ivana, *19. Kongres Komunističke partije Kine: i posle Sija – Si*, Ekspres, Internet, <https://www.ekspres.net/svet/19-kongres-komunisticke-partije-kine-i-posle-sija-si>, 24/12/2019.
- Parker, Josua A., Anderson, David A., “The Reality of the So-Called Pivot to Asia”, *InterAgency Journal*, vol. 7, no. 1, pp.5-13.
- Putz, Catherine and Tiezzi, Shannon, *Did Hillary Clinton’s Pivot to Asia Work?*, *The Diplomat*, Internet, <https://thediplomat.com/2016/04/did-hillary-clintons-pivot-to-asia-work/>, 18/10/2019.
- Shan, Weijian, “The Unwinnable Trade War: Everyone Loses in the U.S.–Chinese Clash – but Especially Americans”, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 6, November/December 2019, pp. 99-108.
- Saunders, Phillip C., *The Rebalance to Asia: U.S.–China Relations and Regional Security*, Strategic Forum, National Defense University, Internet, <http://inss.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratforum/SF-281.pdf>, 15/10/2019, p. 1-14.
- Stevanović, Jelena, *SAD nišane Rusiju, a gađaju Kinu*, Politika, Internet, www.politika.rs/sr/clanak/414066/SAD-nisane-Rusiju-a-gadaju-Kinu, 31/10/2019.
- SAD i Kina potpisale trgovinski sporazum*, Politika, Internet, <http://www.politika.rs/sr/clanak/445898/SAD-i-Kina-potpisali-trgovinski-sporazum>, 21/1/2020.

Trapara, Vladimir, „Viđenje pretnji u strateškim dokumentima Trampove administracije“, u: Vladimir Trapara, Aleksandar Jazić (urs), *Kontroverze spoljne politike SAD i međunarodnih odnosa u Trampovoj eri*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2019, str. 54-68.

Trade in Goods with China, United States Census Bureau, Internet, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>, 23/1/2020.

Tramp se ponovo žali na Kinu: Amerika godišnje gubi 500 milijardi dolara, Politiika, Internet, <http://www.politika.rs/scc/clanak/428835/Tramp-se-ponovo-zali-na-Kinu-AMERIKA-GODISNJE-GUBI-500-MILIJARDI-DOLARA>, 07/05/2019.

Westad, Odd Arne, “The Sources of Chinese Conduct: Are Washington and Beijing Fighting a New Cold War”, *Foreign Affairs*, vol. 98, no. 5, pp. 86-95.

Zakaria Fareed, “Why America Shouldn’t Panic About Its Latest Challenger”, *Foreign Affairs*, vol. 99, no. 1, pp. 52-70.

RELATIONS BETWEEN THE UNITED STATES AND THE PEOPLE’S REPUBLIC OF CHINA FROM OBAMA’S PIVOT TO ASIA TO TRUMP’S PROTECTIONISM

ABSTRACT

The subject of this paper is the description of the relations between United States of America and the People’s Republic of China given through perspective of Obama’s Pivot to Asia policy and Trump’s policy of economic pressure through high tariffs and economic pressure. The main core of these different policies is an attempt to „contain“ China in international relations, both economically and in a wider geopolitical sense. Such US attitude toward China is the result of the assessment that China is one of the main winners of global shifts, which occurred as a result of the process of multipolarization of the world and phenomenon named as the rise of the rest and the shift of global power to the East. It allowed China to become the fastest growing economy in the world and to endanger US’s dominance.

Key words: Pivot to Asia, USA, China, Asia-Pacific region, trade war.